

Leweni iVola

- 2 Cau ni Edita
- 3 Vuli kei na vosota
- 6 Vuli ni Roko Tui
- 8 Vakadeitaki ni iTutu vaka Veitarogi Vanua
- 11 Dolavi na Veiqaravi ni Matabose ni Qele Maroro mai Nabouwalu
- 14 Vakacegu na Tui Davutukia
- 15 Veitalanoa na iTaukei ni Yaubula ena Yasana e 14
- 16 Leqa ni wai e Cikobia
- 17 Vuku Vanua se Vuku iTaukei
- 19 Vuli ni Taukei ni Qele ena Yasayasa Vaka-Ra
- 20 Veitalaci vei Poseci Bune
- 22 Tuva itutu ni vuli
- 23 Taraicake na Vale ni Bose

Na Mata

Na iTukutuku mai na Matabose ni Veika Vakaitaukei

Noveba - Januери: 2023 - 2024

Cau ni Edita

Vunilewa ni Matabose ni Veika Vakaitaukei

Ni sa bula vinaka tale na turaga bale, marama bale, cauravou, goneyalewa kei kemuni na itabagone oni dau taleitaka na vakawilika na cau mai na Tabacakacaka iTaukei ka dau vakasokumuna na Na Mata.

E na noda ilavelave oqo e biuta vata nomuni tabana e so nai tukutuku ka vakamacalataki kina eso na vuku vanua se vuku vakaitaukei ka ra dau kilai tani tu kina na noda qase. E ra sega ni dau nuitaka na veika vulagi me tukuna vei ira na draki, matanicagi kei na veika tale e eso e tara na nodra bula e veisiga. E dua na tikini bula oqo e dodonu meda dau vakamareqeta ka maroroya vinaka kada vakadewataka tikoga vei ira na luveda me bula tikoga kina na kena itukutuku.

E lewe talega ni tabaivola oqo na nona sasaga ena vuli kei na vosota e dua na cauravou iTaukei ka laki teki isausau kina ena vuli torocake mai Mereke. E talanoataka na veidredre e sotava kei na nona sasaga me rawata na veika e vakanuinui kina na nona matavuvale kei na nona vanua, ka nanumi me taba me vakavure vakasama vei keda ena gauna bolebole eda sa sotava tiko edaidai.

Ena kena vakalevutaki tiko na veiqaravi ni veitabana eda qaravi kina na itaukei sa dolavi talega mai Nabouwalu na valenivolavola ni Matabose ni Qele Maroroi ka sa kauta voleka sara yani na nona veiqaravi ena yasana vakaturaga o Bua. Oqo ena kena sagai me tarai keda yani na veiqaravi ni vuvale levu ni Tabacakacaka iTaukei ka oka kina na Matabose ni Qele Maroroi. Ena ituvatuva

levu ni veivakatoroicaketaki esa tekivu vakanamata yani kina ena Yasana o Bua, oqo e dua na valenivolavola ena gadrevi vakalevu na nodratou itavi vei keda na itaukei.

E sasaga tale tikoga na noda valenivolavola liu mera vakaiyaragitaki na noda ivakalesilesi ena itovo ni veiqaravi kei na kilaka e dodonu mera kila ena vuku ni veiqaravi me rawarawa kina na nomuni qaravi vakavinaka na lewenivanua. Sa veisau vakalevu tiko na ivakarau ni veiqaravi ena gauna oqo kana ganita kina mera vakaiyaragitaki vakavinaka na kena ivakalesilesi. Era a tiko siga rua na Roko Tui kei ira na nodra ivukevuke ena nodra vulica na ivakarau ni nodra vakaveiwekanitaki na vei ulutaga e sotavi mai ena veivanua era veiqaravi kina ka me buli kina na kena ivakaro vakacakacaka me maroroya noda itovo kei na kena ivakarau.

Sa tabaki vata talega na kena sa vakadeitaki na iLiuliu ni Veitarogi Vanua kei na nodra sa mai takali na Tui Davutukia ka nanumi nina dodonu saka talega moni kila saka tiko.

Sa vakanuinui vinaka ni noda Tabacakacaka iTaukei nida na veilomani tiko kara maroroi na luveda, marama, itabaqase kei ira na vakaleqai na ituvaki ni yagodra.

Vinaka saka vakalevu.

Vuli kei na Vosota

Vakarautaka: Tabacakaka iTaukei

Na sasaga ni vuli kei na bula torocake

Era dau kaya na kena dau ni sa ivurevure ni veika vinaka na vuli, vakarorogo, vosota kei na talairawarawa.

Oqo na italanoa ni nona cavu isausau e dua na cauravou iTaukei ena nona rawaka mai na koronivuli na West Point e Mereke, na koronivuli kilai ka rogo ena vuli vaka Mataivalu.

“Na noqu iTavi, Na kena Dokai, Na noqu Vanua” Oqo nai bole e kilai tani kina na koro ni veivakarautaki oqo.

Na ibole oqo e coka vinaka na uto ni kena tutaki na vitu nai vatavata ni kena taraicake e dua na bula sa ikoya na “Dina, na iTavi, Vakarakoroko, Veiqaravi, Dokai, Cakacaka savasava kei na Yalo qaqa”.

O Max Taylor Delai e cauravou e imatai ni gone ni Viti me rawata mai na nona koro cecere ni vuli mai na koronivuli oqo, ka cavutu mai no koro o Vione, mai na yanuyanu o Gau ena Yatu Lomaiviti. Ena gauna oqo esa taura tiko na itutu vaka 2nd Lieutenant ena noda Mataivalu e Viti.

Na cauravou ni Vione oqo cavutu mai na iTokatoka o Vunivau ka nona Mataqali o Navukailagi ena yavusa o Manukucake.

E nona kau na vutu, kilai ni nona ika na tugadra ka nona manumanu na kacau. E nona I tutu vakavanua ena nona loma ni koro na Sau-Turaga.

Sega ni dua na ka e vakamelei vua cauravou ni lomai oqo ni kilai koya vakavinaka sara tuga kei na nona isema ena nona vanua kei na vanua e drodro mai kina na mena

wainisucu mai Malaka ena yanuyanu o Vanuabalavu.

Vuli

E tauyavu na nona vuli na cauravou oqo ni se qai yabaki lima ena nona murivuli voli ena YWCA e Suva, ni bera ni qai laki tomana ena vatavata ni Primary School e na Gospel Primary School.

E tekivu taka talega na nona yabaki vaka secondary school e Gospel ni bera qai dewa yani kina Matavatucou e Queen Victoria School me laki tomana na nona vuli mai na fomu 4 me yacova sara na tagede ni fomu 7.

Na cauravou qo o Delai e kilaitani ena nona gone dau sasaga ka marautaka vakalevu na vuli, ka vakatakilai oqo ena vuku ni nona dau rawaka ni cava na yabaki vaka vuli.

E dua vei dua talega vei ira na gone ka kilai ena nona ivakarau vinaka kei na vakarokoro na cauravou oqo ka digitaki kina me dua na cauravou veiliutaki ena Matavatucou.

E kilai vinaka talega na gone oqo ni dua na kena dau ena qito rakavi ka vakaitavi talega ka vakasakiti ena buturara ni veitaucici.

Ni sa cava mai Vulinituraga e lai tomana sara na nona vuli ena Fiji National University ena yabaki 2018.

Toso tiko na vuli ena Univesiti sa tabaki na yaca ni vuli turaganivalu ena Mataivalu ena 2019. Ka sa kalougata kina o Delai ni sa digitaki me lewena na vuli Turaganivalu.

Ena vula ko Jiune sa donumaki koya tale na madigi me dua vei rau na lewe rua me laki tomana na nona vuli e na West Point e Mereke.

“Na matai ni yabaki ni vuli e West Point e levu na kalasi keimami vakaitavi taki keimami kina. Qo e wili kina na leseni me vaka Physics, Maths, English, Statistics, Psychology, Chemistry, Geography, Military Science, History, American Politics, kei na Economics.

“Ena ikarua ni yabaki sa qai keimami dau laki vuli ena vei tabana ni vuli keimami digitaka,” e kaya o 2Lt. Delai.

Na vuli oqo a qai yacova sara na nona sa rawata vinaka ka teki isausau me imatai ni gone iTaukei e rawata na nona koroni Bachelor of Science, Majoring in Geospatial Information Science ena koronivuli ni mataivalu cecere oqo.

Na Sasaga

“Ena 4 na yabaki ni noqu vuli i Mereke e levu na dredre au sota kaya. Na matai ni dredre levu au sotava na noqu kidacala taka na bula keina ivakarau ena vanua vou au biu kina oqo. E vou ka vou kece vei au na veika au sota kaya,” e kaya e Delai.

E tomana ka kaya ni dua tale na dredre e sota kaya sa ikoya na bula ni “kerekere” ka dua na itovo eda dau kilai tani tu kina na iTaukei ni da tiko vata vaka i keda.

“Esa dua na ka e dau matau vei keda meda madua na kerekere kevaka eda gadreva, vakabibi ni da sa mai tu vaka veicurumaki kei ira na vei mata tamata tale eso.

“Esa lai matau vei au meu saga duadua toka ga ka meu kakua ni kerea na veivuke, ia ni sa toso tiko na gauna ka keimami sa veikilai vinaka , au sa doudou meu dau kerea na veivuke ena veigauna au dau vinakata kina,” e kaya o Delai.

E tomana ka kaya ni sa dua na vulilevu vei koya na nona dolava na nona vakasama kei na yalona vei ira na mata tamata era tu vata ka sa dua sara na sala ni veivukei e yaga dina.

E tomana ka kaya ni da dau raica tu na iTaukei vakabibi vei keda na tagane/turaga ni kerekere sa ivakaraitaki ni malumalumu.

“Oqo e dua na tikina meda raica vakayalomatua sara ka dodonu me da veisautaka noda rai vakabibi ena buturara ni vuli,” e kaya o Delai.

Ni da dau kerea na veivuke edau dolava tale eso tale katuba ena vuku ni noda rai ka rawa ni da vakadeuca vakavinaka sara kina na vei ulutaga eda vakatataro tiko kina.

E vakaraitaka talega o Delai ni dua talega na dredre e lai sotava sa ikoya ni gone ni Viti duadua ena nona kabani.

Ia e sega ni yalolailai na cauravou ni Vione oqo ena nona vakaraitaka tiko ni okoya e ta mai dua na yanuyani lailai mai na ceva ni Pasivika.

Marautaka na Vuli

E tomana ka kaya ni dau sakiataka tu ni okoya e dua na gone ni Viti ena veigauna kece sara, dina ni vuqa vei ira na nona ilawalawa era sega tiko madaga ni kila e tiko evei na o Viti.

“E dua na ka noqu dau marautaka meu wasea na vanua

“Na veika vinaka e na sega ni lako vaka rawarawa mai, mo vosota tiko,” e kaya o Delai. E tomana o Delai ka kaya ni marautaka vakalevu ena gauna ni vuli ni rawa kina me veikilai kei ira tale na nona itokani ka vuli vakalevu mai na veika era dau veiwasei taka tu ena gauna ni ra dau veitalanoa tu kina.

“Au dau taleitaka talega meu dau rogo talanoa taka na veika era dau lako curuma o ira na noqu qasenivuli koya era turaganivalu talega meu rawa ni vulica e so na lesoni e na rawa ni vukei au ka vakavakarau taki au ena cakacaka vaka veiliutaki ena loma ni mataivalu, taudaku ni mataivalu kei na noqu bula vaka cauravou.”

e tiko kina na noqu vanua kei na itovo eda dau kilai tani kina,” e kaya o Delai.

E kuria ka kaya ni dua na gauna dredre ena nona qaravi vuli na gauna e ciqoma kina nai tukutuku ni sa takali na turaga tukana ka donuya sara tu ga na gauna talega e veitauvi tu kina na Covid 19 ena veiyasai vuravura.

E wasea na cauravou qo na kena tarai koya saraga vakabibi na veika e lako curuma oqo ia era sa tiko na nona itokani ka sa dau rawa ni wasea kina na nona vei leqa e dau lako curuma ni tu yawa mai noda vanua.

Ia e sega ga ni vaka yalolailai taki koya ena nona tudei tiko ena vakabauta kei na masu me tomani vinaka na itosotoso ka me rawati na sasaga vaka vuli.

“E na so na gauna e sa dau votu mai eso na vakanananu kaukauwa sara ka sa dau via vakavuna me tamusuka na sasaga vaka vuli kei na tereni ena Mataivalu.

“Au sa qai dau nanuma meu raica lesu na noqu ilakolako kei na vanua au sa yacova tu kei na vanua au rawa niu na yacova ni sa oti na vuli e Mereke.

“Au dau nanuma na noqu itekitekivu kei iratou na noqu matavuale. Nanuma na vei ka eratou a cakava i vale me rawa ni'u yacova mai na vanua oqo.

E vakaraitaka o Delai ni dua na ka bibi me da dau kua ni da raici keda sobu seda beci keda ni da sega ni rawata na veika eda dau vakanananu kina.

E tomana ka kaya ni gauna eda dau laki tao kina ka dredre na toso, me da qai nanuma na noda itekitekivu.

“Ka kena e bibi duadua, me kakua vakadua ni guilecava na noda Kalou, ni dau veidigitaki na Kalou ena laveti iko mai na vanua o sa tiko kina ka na biuti iko ena dua na vanua o na sega vakadua ni tadra,” e kaya o 2Lt Delai.

Na koronivuli ni vuli Mataivalu oqo e dua na ka e tutaka na nodra tuberi na cauravou kei na gone yalewa ena kena taraicake taki na nodra bula ni ra vakarau veiqaravi ena veivanua dudui e so era lesi kina se kacivi ira kina nodra Matanitu.

E vakaraitaka na Turaganivalu ka veiliutaki tiko ena koronivuli oqo ni veituberi e vakarautaka era ceguva ena veisiga na vuli ni veiliutaki ka ratou dau cibitaka ena veigauna kece sara ni sa ra rawata na nodra ivola se koro ni vuli o ira na cauravou kei na goneyalewa.

E tomana ka kaya ni vuli ena koronivuli cecere oqo e sega ni ka rawarawa sa tu vata na kena I tavi kei na bula vaka ivakarau, ka ra sa tu na dauniveiqaravi me rawa veivukei tiko me yacova ni sa rawa na inaki.

Vuli ni Roko Tui
Vakarautaka: Tabakacacaka iTaukei

Na Nodra Vosa na Turaga Minisita ena Vuli ni Roko Tui.

Vunivola Tudei ni Tabakacacacaka iTaukei ka Vunilewa ni Matabose ni Veika Vakaitaukei, iVukevuke ni Vunilewa, Roko Tui,

Ni sa bula vinaka,

Taumada, au gadreva meu tauca na noqu vakanuinui vinaka ni yabaki vou vei kemuni na turaga kei na marama, Happy New Year!

Au gadreva tale ga meu vakavinavinakataka na nomuni vei qaravi ena yabaki sa oti ka vagolei tale ga na vakavinavinaka ina nodra veitokoni na lewe ni vuvale.

Sa levu sara na cakacaka eda sa rawata ena yabaki sa oti;

- Sa dabe tale na Bose Levu Vakaturaga me vaka e virikotori ena Lawatu ni Veika Vakaitaukei
- Sa bokoci na Bill No. 17

- Sa qaravi rawa na imatai ni bose ni iTaukei ni iYaubula;
- Era sa veitalanoa rawa na iLiuliu ni Kabani ni Veiyasana
- Sa qaravi rawa e rua na Bose Levu Vakaturaga ni oti e 16 na yabaki.
- E datou liutaka na solevu ni Ratu Sukuna Day.
- Sa vakarautaka tale na matanitu na umailavo me baleta na Valenivolavola ni Yasana.
- Qaravi rawa na iTukutuku ni Yabaki Vakailavo ni 5 na yabaki sa oti.
- Sa vakarautaki na nodra ivotavota na Turaga ni Yavusa.
- Sa tubu na nodra ivotavota na Turaga ni Koro kei na Mata ni Tikina.
- Sa cakacakataki na Solesolevaki framework.
- Era veisiko na lewe ni Bose Levu Vakaturaga ina matanitu levu o Jaina.

Qori e vica ga na itavi, ia na cakacaka levu oni qarava ena veisiga na turaga Roko kei ira na nomuni vakaillesilesi.

E ka ni rarawa, ni vakarau me vakacavari na yabaki sa oti, eda a talaca vakadua e rua na noda Roko Veivuke. E levu na veika vinaka e rau sa qarava, sa noda itavi meda vakadamuria na ivakavuvuli vinaka e rau sa biuta tu mai.

Au via vakananumi keda tale ga ena bibi ni noda yadrava na noda bula ena vuku ni mate sureti.

E dua na bolebole sa raica tiko na matanitu levu oya na malumalumu ni veiqaravi ni veitabana Vakamatanitu. Na veisiko ena yabaki sa oti ina vei valenivolavola ni yasana sa qai lai vakadeitaka na kauwai ni matanitu ena vuku ni veiqaravi. Sa vakarautaki tiko na ituvatava me walia na leqa qo.

Au gadreva meu na vosa ena mataka edai ena malumalumu ni nodra qaravi na lewenivanua. E dua ga na inaki levu ni noda cakacaka, mera qaravi na lewenivanua. Kevaka e malumalumu, sa dodonu me caka kina e dua na ka.

Sa vakadinadintaki ena vuli Sauvaki ni Vanua kei na noda dau veisiki ina veikoro nira sa vakayayamo na lewenivanua. E sa qai kuria na leqa, na kena sega ni yacovi ira yani na noda veiqaravi.

Na uto ni bula vakoro na "Veiqaravi." Ni malumalumu na veiqaravi, e baya na koro. Ni vinaka na veiqaravi, e sautu na koro. Na veiqaravi e tara na veitagetete taucoko, na VKB ina veivakararamataki, na veiliutaki vinaka kina tiko vinaka, na maroroi ni iyaubula kina vakaduribisinisi.

Kemuni na Roko Tui, na veisau me tekivu vei kemuni. Na veika lelevu ena rawati ga nida sa veisautaka na itovo e vakamalumalumutaka na noda veiqaravi.

Ena Noveba ni yabaki sa oti, sa tekivu railesuvi kina

na SDP. Sa mai vakacavari ena macawa oti, ni mai laurai na veika e dodonu mera vakayaragitaki ira kina na vakaillesesi. Qo ena qai vakadeitaka na railesuvi ni Veitabana e qarava na iTaukei.

Qo na vuna e tiki ni nomuni vuli ena macawa qo na vola policy. Na policy ni veiliutaki vinaka kei na tiko vinaka e dodonu me tekivu mai ena Bose ni Yasana. Sa dodonu me levu na policy e veitalanoataki ena Bose ni Yasana. Qo e dua na tikina e malumalumu tiko ena gauna qo.

Kivei kemuni na Roko Tui; o kemuni na Chief Executive Officer ka oni Chief Accounting Officer ena nomuni Valenivolavola ni Yasana. Moni qarava vinaka na nomuni itavi.

Na matanitu sa vakarautaka na ivotavota vakailavo mera qaravi kina na yasana. A sogo tu ena loma ni 16 na yabaki sa oti. O ira na lewe ni yasana e dodonu mera qaravi. Na veikoro era waraka tiko na nomuni veiqaravi. Mera qaravi.

Na nodra marau na lewenivanua, e tiko ga ena iwalewale ni nomuni veiqaravi. Moni lomani ira na lewenivanua, ni nanuma na veikoro taucoko era tiko ena loma ni yasana.

Sa dodonu meda vakacokotaka na noda vanua. Na kaukaua qori e tiko ga ena qeteqete ni ligamuni.

Au sa vakamasuti keda meda yalovata, meda cakacakavata ena nodra qaravi vinaka na lewenivanua. Meda utura tale mada na buka ni veiqaravi me rawa ni suka tale mai na kaukaua ni kawa itaukei.

Au sa vakanuinui vinaka ena vuli ni Roko Tui.

Vinaka vakalevu.

Vakadeitaki ni iTutu Vaka Veitarogi Vanua

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

Sa mai vakadeitaki Apimeleki Tola me ulu ni veiliutaki ena Tabana ni Veitarogivanua kei na iQoliqoli.

O Tola e mai sosomitaki Ratu Vananalagi Vesikula.

E cavutu mai na koro o Luvunavuaka ena loma ni Tikina o Dawasamu ena yasana o Tailevu.

O Tola e vakaivola mai Univesiti ni Ceva ni Pasifika ka a gasenivuli mai Matavatuou e Vulinitu, ka vaka kina mai na koronivuli ni veivakarautaki e Nadave.

E ra a taura taumada tiko na itutu vaka Principal Administrative Officer ena Vola ni Kawabula.

Vosa ena Bose ni Yasana o Tailevu.

E ra vosa ni veitataunaki na iLiuiu vou ni Valenivolavola ni Veitarogivanua o Apieleki Tola vei ira na Lewe ni Bose ni Yasana o Tailevu.

E na nodra vosa e vakaraitaka o Tola ni sa rui bibi me da dau nanuma tiko na keda isema kina noda dui Vanua.

“Au kila ni vanua talega e tagi tu ena gauna oqo, au sa mai rogoca tiko na levu ni leqa eda sa mai rogoca tiko ena veivosaki oqo. Na levu ni gone ni Tailevu era curu tiko ena noda vei valeniveivesu, na levu ni gone Tailevu era vakacalai vaka lawa.

“E sa levu na kisi bibi sa laurai tiko mai ka vakaraitaka tiko ni sa tekivu kakaseresere mai na noda tiko vaka vanua.

“O keda na itaukei na noda vuvale ga na noda vanua, e sa levu na ka esa sikabotea na noda tiko vakavanua,” e kaya o Tola.

E tomana o Tola ka kaya ni sa rui bibi na noda tataqomaki, kevaka eda sega ni yadrayadravaki sa dodonu me na namaka tiko ni so na veika vaka oqo ena basika.

“Meda kakua nida qai kidroa kina,” e kaya o Tola.

E tomana ka kaya ni sa rui bibi me ia tiko na veidusimaki, na veivakasalataki, me dusi tiko na sala mera muria na noda.

“Kevaka esega oqo na ka ga ena yaco na baya ni iTaukei keina veika me baleti keda, ena sega ni rokovi na itikotiko vakaturaga me vaka eda sa vakadinadina taka tiko nai itaukei ena gauna e daidai,” e kaya o Tola.

E tomana o Tola ka kaya ni sa dodonu meda kila tiko na noda tui tavi yadudua ena loma ni noda vei koro mai vei koya na Turaga ni Vanua, Turaga ni Mataqali, Turaga ni Tokatoka kei na kena veitarataravi sobu.

E vakaraitaka talega o Tola ena loma ni yasana o Tailevu e 29 taucoko na levu ni Vanua ka sa vakatawani e 10 na itutu ka vo tiko e 19.

“Na Turaga ni Yavusa e 175 taucoko na kena levu ka 65 era sa tawa ka 110 era se lala tiko, na Turaga ni Mataqali 655 na levu ni tutu 286 e sa taw aka 389 e se lala tiko.

E bolel ira na lewe ni bosa o Tola ka kaya mena qai rawati vakacava na veika vinaka e sagai tiko ena loma ni Yasana ni sa sega tiko ni rogo na domo e dodonu tiko me rogo.

E vakadeitaka talega na itukutuku oqo ni 59 na pasede taucoko na itutu vaka veiliutaki ena loma ni Vanua, Yavusa kei na Mataqali e se lala tiko ena gauna oqo ena loma ni yasana o Tailevu.

Tabana ni Yaubula
 Vakarauteka: Tabacakaka iTaukei

Tukutuku raraba.

E ratou sa laveta na vakatatabu ni ika na kawakawa kei na donu na Minisitiri ni Qoliqoli kei na noda Veikau.

Ea mai laveti na vakatatabu oqo ena ika30 ni Seviteba ka tekivu sara tiko mai na imatai ni siga ni vula o Jiune na kena qaravi tiko na vakatatabu oqo.

E vakaraitaka na Minista ni Qoliqoli kei na Veikau o Honourable Kalaveti Ravu na nona vaka vinavinaka vei keda na lewei Viti ena noda maroroya kada doka tiko na vakatatabu oqo.

“Me da tomana tikoga na kena maroroi tiko na noda iqoliqoli, dina ni sa mai laveti tiko na vakatatabu.

Meda vakayagataka tikoga vakamatau, me rawa ni levu tikoga na keda sasalu ena noda vei qoliqoli kece sara,” e kaya o Ravu.

E vakaraitaka talega na tabana ka qarava na vakatatabu oqo ni marautaka vakalevu na veitokoni eda vakaraitaka na lewei Viti me baleta tiko na vakatatabu.

Cakaudrove.

Toso tiko na nodra vakavulici tiko na noda era tiko mai delaniyavu ena kena maroroi ka vakayagataki vaka matau na noda I yau bula e loma ni wai.

Ena Yasana o Cakaudrove e veiqaravi tiko kina na

ivakalesilesi ni valenivolavola ni Yasana ka qarava na kena maroroi na noda I yaubula o Manasa Vula.

E na vula o Seviteba ea veiqaravi tiko o Vula ena koro o Vusaratu e Natewa.

E usutu tiko ni tukutuku ka vakadewataki oqo na kena maroroi kei na vakayagataki vakamatau ni noda wai ni qoliqoli.

Dina ni a sega ni levu sara era a tiko esa soli tiko mai na veivakadeitaki ni na vakasiroi sobu na itukutuku oqo mena tarai ira kece sara na lewe ni Koro ena gauna ni bose vakoro.

Namosi

E tauri talega na itukutuku mai na yasana o Namosi ena veiqaravi yaga ka vakaitavi taki koya tiko kina o Menani Makutu na Dauniveiqaravi e na Tabana ni Yaubula ena loma ni yasana.

Ena vula sa o Okotova ea veiqaravi tiko o Makutu ena koro o Veivatuloa e Namosi ena nodra tuberi tiko na lewe ni koro ena kena vakayagataki vaka matau ni yau bula ka rawati mai ena waitui.

E vakaraitaka na nodra vakavinavinaka na isoqosoqo na 4FJ Movement na kena qaravi tiko na veivakararamataki ena vei yasana.

Rewa

E a vakayacori talega ena loma ni Yasana o Rewa e dua na Vuli me baleta na kena maroroi na noda iqoliqoli.

E aveiqaravi ena vuli oqo na na mrama ka taura tiko vakatawa na itutu ni vakalesilesi ni yaubula ena ena loma ni yasana, o Maria Dali.

Era a lewe ni vuli ni veivakararamataki oqo o ira na Turaga ni Koro, Mata ni Tikina, Soqosoqo vakamarama kei ira na itabagone.

Na vuli oqo ea vakayacori ena koro o Burebasaga kei Toga ena bati uciwai levu na Rewa.

Dolavi na Veiqaravi ni Matabose ni Qele Maroroi mai Nabouwalu

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

Miau Bula Re

Sa cadra e dua na matanisiga vou vei ira na wekada mai na Yasana Vakaturaga o Bua e na kena sa mai dolavi e dua na volau ni veiqaravi vou ni Matabose ni Qele Maroroi mai Nabouwalu ena siga Moniti nai ka 6 ni Noveba, 2023.

E ra sega ni kinoca rawa na nodra marau kei na nodra vakavinavinaka na Turaga Na Tui Bua ko Ratu Makutu Vakatalebola Gagavoka e na nodra dolava tiko na vale ni volavola ni veiqaravi ni TLTB e Nabouwalu.

E ra vakaraitaka na Turaga na Tui Bua, ni oqo e dua na veivuke levu vei ira na lewenivanua e na Yasana o Bua ka ni sa na tagavi ga e Nabouwalu na veika kece era dau via laki qarava e Labasa. Ka sa dua talega na gaunisala ni vakabula ilavo vei ira na lewenivanua.

E sa tomani tikoga na veiqaravi e na gauna oqo mai vei

ira na i vakalesilesi ni Matabose, ena Vale ni Soqosoqo Vakamarama ni Yasana o Bua, e na loma ni bai ni vale ni volavola ni Yasana.

Me vaka ni oqo e se qai kenai sevu, era sa vakasalataki tiko na lewenivanua e na Yasana o Bua ka vakakina na veivanua volekata, ni vale ni volavola oqo ni TLTB ena dau dolavi ga enai matai ni 2 na macawa ena veivula.

Kevaka e tiko na nomuni gagadre vakatataro kauwai se kudru ka ko ni via kauta mai ki vale ni volavola, sa gadrevi mo ni siko mai enai matai ni 2 na macawa ena veivula.

E ra mai tinia na nodra vosa na Turaga na Tui Bua, na nodra cavuta tiko na vakavinavinaka levu kina Matabose ena kena sa kau vakavoleka yani na veiqaravi kina Yasana o Bua ka vakasalataki ira na lewenivanua, me ra kusa sara ka vakayagataki vakavinaka na veiqaravi oqo.

Vuku Vanua se Vuku Vakaitaukei

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

Na suitu ni inaki e vakarautaka kina na Na Mata na itukutuku qo, me veivakararamataki, vakavulici keda na dau wiliwili, ena veika vakaiTaukei, era a vakayagataka na tukada mai liu sara. Na vula vakaViti, na iwiliwili vakaViti, na ivosavosa vakaViti kei na vatavatairalago se qima, qama.

E vakamacalataki ena veiulutaga qo, na veika era sarava, raica, wilika, ka, vakila na noda qase taumada. Sega ni ra nuitaka na veika vulagi me tukuna vei ira na draki, matanicagi kei na veika tale e so, e tara na nodra bula ena veisiga. Era semati ira ena veika bula, e wapoliti ira, na veikau bula (kau salusalu & kau vuata), na wasawasa, na manumanu vuka kei qele mamaca. Qori na vuna e tiko kina na noda kau, ika kei na manumanu, eda sema kina na kawa iTaukei ina veika bula, se na iyaubula.

Sa nuitaki ni na marautaki, ka vakavure vakasama vakalevu na veika oni na wilika ena Na Mata, ena iulutaga, ni Vuku Vanua se Vuku Vakaitaukei. E nuitaki tale ga, ni da vakasakita na gauna vou, kei na kena iyaragi vovou sa kurusetu tu na Viti nikua, e biu tiko yani na itukutuku qo, me vukei keda, meda nanuma na veika e noda, eda semati kina vakayago, vakayalo, vakavakasama tale ga,

ya na veika bula, era wapoliti keda.

1. Na Vula VakaViti ena vula tolu sa oti; (Noveba, Diseba & Janueri)

VULA IBALOLOLEVU (via veidonui kei na Noveba)

Tau na uca ni talatalaci ni vula isiga. E vanua, dolo tiko na uvi, vakadataki, tubu na kena icadrai. Matua na uto, maqo, kavika, dreu na vainaviu. Se na dawa kei na vutu, bobota na sinu. Dreu na misimisi.

Qeu na lairo, momona na qari.

Mai wai, sa tekivu na cocoka - levu na saqa, walu, ikalelevu. Toni na wea, sobu na ba, coko kina na ki, tovisi, voivoi, deu. Ta na balolo.

VULA INUQALAILAI (via veidonui kei na Diseba)

E vanua, bulabula tiko na were, keli na uvi taumada, vakabibi na vurai. Tei na vurai. Matua na uto. Dreu na maqo, kavika, dawa, vainaviu. Se na nuqanuqa, sinukakala, sekoula – senikau ni siga ni sucu. Dreu na misimisi. Mai baravi, se nasinu, sucu na bulubulu (luveniqlio), kata na qio. Kata tale ga na namu.

Sa ya na lairo me lai dereneke, vakabibi na lairovula. Vakasucu na gogo (tokō), laukana na kena yaloka.

Mai wai, toni na wea, koko ena ba na ki, nuqa, cucu, tanabe, cebe (kaikai). Vakaluvēni na keteleka, saqa, walu, ikalelevu. E so na vanua sa ta tale kina na balolo.

VULA INUQALEVU (via veidonui kei na Janueri)

E vanua, sa lou na were, kasura na ivakada, tabu ni lakovi ni suasua de karaca na uvi. E levu tiko na vuata - matua na uto kei na vudi; via oti na maqo, ia sa dreu na dawa kei na wi; na ivi se qai se. Levu na isaluaki - se tiko ga na lagakali, bua, caucau, dreu na misimisi.

Ya na lairo, vakabibi na lairo damu, me lai dereneke i waitui, tobotobo rawarawa ena bogi buto.

Mai wai, e levu na nuqa kei na ki, katoa na kenaba. Gauna ni bulubulu (luveniġio), rai na matadra ni vidi na sinu. Matua tiko ga na kuku, kolakola, kei na kaikoso. Yati na vivili, madrali, bosucu, tadruku. Momona na saravalivali. Ciri mai na drose (me laugunu) kei na salato (e dau veicorogi). Gaga vakalevu na ika ena kena vanua.

Na Vula VakaViti ena vula tolu vou qo; (Feperueri, Maji & Everei)

VULA ISEVU (via vei donui kei na Feperueri)

Tudonu na iribuli – ni sa kala, sa matua na uvi. Keli na uvi taumada, sevu vakavanua. Tara na lololo (valevale). Se vula tiko ni vuata, dreu na wi kei na dawa, matua na ivi, yaca me koko se sikiviro.

Mai wai, sa oti na nuqa kei na ki, kena isosomi ena malevu na voro - vaka na kilalai.

VULA IKELIKELI (via veidonui kei na Maji)

Tau bi na uca, na wainigasau. Lutu na yaseyase.

Keli tiko na uvi, vakabibi na uvibalavu. Tei na kumala me vakalewe. Se qai se tiko na gasau, se bera na duruka. Matua na ivi, na vutu, e so na mataqali uto.

Keli na qaranikacau (lagio) me tavu. Era kumukumuni na dilio mera vakarau vuka. Sa tu tale na bicitoka (kawakawasā).

Daba na mana, matua na kuka, qari. Drava na waitui, uro na ika, ca totolo.

VULA IGASAU (via veidonui kei na Epereli)

Tau tiko ga na uca, dua na uca bi na wainiduruka.

E vanua, se keli na uvi, vakabibi na uvi balavu. Matua e so na mataqali uto, dreu na moli, bau kina na molikana. Cucula na vuata, kainaki ni cula na gasau. Matua na dilio, gauna ni veidilo. Veitauvi na cika. Era vuka na dilio mera lesu tale i nodra vanua. Lala na kai ni waidranu.

Mai wai, se daba na mana, matua na qari, kuka. Drava tiko na waitui, levu ga na salala kei na tugadra (yātule).

1. iWiliwili VakaViti:

Tini na Vonu – Dua na Bī

Kena ivakamacala:

Na bī na ba e dau keli i wai mera maroroi kina na vonu. O ira na qase e liu ra dau biubiuta ya tini na vonu ena loma ni ba. Ni biu e tini na vonu ena dua na ba qai vakatokai me dua na bī. Ni yacova ga na tini na iwiliwili ni vonu ena dua na ba, ra viria tale e dua. Ke rua na bi e rawa kena ibalebale oya ni sa ruasagavulu na vonu e rawa tiko ena rua na bi. O koya gona qo qai yavutaki mai kina na iwiliwili vakaviti qo ni tini na vonu dua na bi. (ivakamacala – Inise Koroī)

2. iVosavosa VakaViti:

Tu na inima luvu na waqa

E dau cavuti ena dua na ka e tu ga vakarawarawa na kena iwali/iwali ni leqa qai sega ni vakayagataki, qai mani yaco kina na leqa.

Ni vakamacalataki na inima qo na iyaya ni waqa vakalomana me dau nimati kina na waqa. E liu e dau sivi na kau mamada, ena gauna oqo sa vakayagataki vakalevu na qaloni se kava.

Ke sega ni vakayagataki na inima ka sa levu na wai ena luvu dina ga na waqa.

E cavuti na ivosavosa oqo ni dau tu ga vakarawarawa na iwali ni noda leqa, da qai sega ni raica da qai oga tiko ga vakalevu.

(Ivakamacala: Inise Koroī, Naba: 123 – tabana 38)

3. Na Vatavatairalago:

Qima, Qama

Tukutuku sa lamata

Au kakasivi tu ga yaco i Toga

Na cava o au?

Kena isau: Na inima ni waqa

Qo ni nimati tu ga na waqa yacova ni sa kele yani na vanua e lako kina.

Vakacegu na Tui Davutukia

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

E a cabe na ilakolako ni matanitu me laki vakaraitaka na nodra lolosi e na o loaloa ni rarawa e solega na vanua o Davutukia ena nodra sa mai bale na kena vesi, na Turaga na Tui Davutukia, ko Ratu Emosi Buruavatu.

E a veiliutaki ena ilakolako oqo na ivukevuke ni liuliu ni Matanitu o Hon Viliame Gavoka, Minisita ni Veikavaka iTaukei, Tovo kei na iYau Mareqeti, Hon. Ifereimi Vasu na veitokani veitacini vakaminisita kei na ivakaillesilesi vakamatanitu.

Ena nona tubera na kamunaga ni reguregu na iLiuliu ni Veitarogivanua o Apimeleki Tola ea vakaraitaka ni dua na turaga e dau tutaka na nona itavi ni veiqaravi kina vanua o Ratu Emosi ka vakadeitaki vakavinaka tu na nona itutu

vaka veiliutaki ena valenivolavola ni Veitarogivanua.

Era vakaraitaka talega ni o Ratu Emosi e dua e lewena tiko na Bose Levu Vakaturaga mai na yasana o Nadroga/ Navosa.

Ea sucu na turaga oqo ena ika 31 ni siga ni vula o Tiseba ena yabaki 1949 ka qai mai kacivi nona bula ena ika30 ni vula o Okotova, 2023.

O Ratu Emosi e volai ena itokatoka o Bitolevu e na loma ni mataqali o Kawabu ena yavusa o Davutukia ena tikina o Korolevu iWai.

“Sa laki ciri saka na vesi ni vanua o Davutukia.”

Veitalanoa na iTaukei ni Yaubula ena Yasana e Tini ka Va

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

E yaga me da na veitauriligataka vata na kena yadravi na noda iyaubula, vaka talega kina na kena vakayagataki vakamatau: na nodra mala ni vosa na Minisita ni Tabacakacaka iTaukei Tovo kei na Yau Vakamareqeti Hon. Ifereimi Vasu ena nodra dolava na ikarua ni nodra veitalanoa na iTaukei ni Yaubula ka qaravi ena koronivuli ni veivakarautaki e Nadave

Era cavuta tiko nodra vakavinavinaka ena nodra sureti me ra mai vakaitavi ena nodra veitalanoa na iTaukei ni Yaubula ena loma ni tini ka va na yasana. Era vakavinavinakataka talega na veitabana ni Matanitu kei na taudaku ni matanitu era qarava ka maroroa na noda yaubula.

Na veitalanoa qo e kena ulutaga na Near Shore Management, na vanua e kovuta na iyaubula oka kina na waitui.

Edua na tiki ni veitalanoa ka umana na ulutaga ni nodra

veivosaki sa i koya na Botonisauloa. Na botonisauloa e tu kina na bolebole baleta ni da sega ni raica. Era cavuta tiko nodra vakavinavinaka na Minisita kina na Waitt Insitute ni tiko vei ratou na kila ni vakadidike kei na kena iyaya ka ratou na veivuke kina.

Era veivakananumi na Minisita na yavu kei na inaki levu ni kena tauyavutaki na Matabose oqo ena 2012 ena kena taqomaki kei na vakatorocaketaki ni Yaubula. E na sega ni rawa ni colata taudua na itavi qo na Matanitu ena rawa walega ke da veitauri liga ka duavata tiko ena cakacaka bibi qo.

Sa cavuti talega na vakavinavinaka vei Blue Prosperity Fiji ena kena tokoni na veitalanoa.

Na veitalanoa siga va qo ena vakacavari ena Lotulevu na ika 9 ni Noveba ena nodra veisiko na lewe ni bose ena koro e Silana

Leqa ni wai e Cikobia Vakarautaka: Tabacakaka iTaukei

E cavuta na nona vakavinavinaka na Mata ni Tikina o Cikobia kina Matanitu kei veitabana kece sara ka vakaitavi yani ena medra wainigunu na yanuyanu o Cikobia.

Na yanuyanu o Cikobia e tiko kina e va na koro o Vatulele, Nautovatu, Nalele kei Vuninuku.

E dua tale tikoga na kena koronivuli o Cikobia District School.

E Mata ni tikina o Cikobia o Jasa Ratumuri ena Bose ni Yasana o Macuata ka vakayacori ena koro o Nabubu e Namuka.

“Sa dua na ka na neimami marau ni sa yaco sara yani ki Cikobia na meimami wai,” ekaya o Ratumuri.

E tomana ka kaya ni ra kalougata ni sega ni veitauvi edua na mate levu ena gauna ni lauqa era a sotava ena vica na macawa sa oti.

E kaya ni o Cikobia e dua na yanuyanu e yawa duadua mai vei ira na vo ni vei tikina ena valenibula kei na veiqaravi tale eso ka ra qaravi kina na vo ni vei Tikina.

E kaya o koya ni sa dodonu me laurai vakabibi sara na leqa ni wai e Cikobia.

“Na leqa ni wai e Cikobia esa dua dina na ilavo levu e vakayagataka na matanitu ena kena sagai me vakau yani e yanuyanu,” e kaya o Ratumuri.

E tomana ka kaya ni dua na ka na isau ni waiwai ni waqa

ena usa tiko yani na wai ena nodratou yanuyanu.

E sivia e 720,000L na wai esa vakau kina yaniyanu o Cikobia me yacova tiko na siga Vukelulu na 22/11/23.

Na isau kece ni kena vakau tiko na wai e yanuyanu o Cikobia e \$70,241.

Oqo na veika e vakaraitaka na na Divisonal Planning Officer ni Matanitu o Setareki Dakuiboca.

E vakaraitaka talega o Dakuiboca ni ratou qaravi taucoko na koro ena loma ni yanuyanu ka wili kina e dua na koronivuli.

E tomana o Dakuiboca ka kaya ni sa tiko ena ituvatuva ni matanitu ena yabaki 2023-24 na kena vakatoroicaketaki na ivurevure ni wai ena yanuyanu o Cikobia.

Vuli ni Taukei ni Qele ena Yasayasa Vaka-Ra Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

E a kaciva na Matabose ni Qele Maroroi ena tabana ka qaravi keda vakatabakidua na iTaukei ni Qele (Landowners Affairs Division) e dua na veitalanoa me veivakararamataki kina ena vuku ni sasaga ni Matabose ka vakasokumuni kina eso na itukutuku me baleta na noda vakayagataki qele me valuti kina na bula dravudravua vakauasivi ena kena qaravi vakavinaka nai vurevure ni ilavo eso e rawa mai na kena iyau bula.

Era a tiko ena veitalanoa oqo o ira na noda mai na yasana vatauraga o Ra, Ba kei Nadroga/Navosa.

E ra sureti tale ga e na vuli oqo e yarua na mata mai na 30 na mataqali, 10 mai na Yasana o Nadroga/Navosa ka 20 mai na Yasana o Ba kei Ra, ka namaki me ra lewe 60 taucoko. Ia, e na siga ni vuli, era lewe 84 taucoko na mata kei na taukei ni qele e ra tiko rawa; ka mai qaravi sara ga kina vakavinaka na inaki taumada ni veitalanoa oya me:

- Vakavulici o ira na itaukei ni qele ena bibi kei na iwalewale eso ni tuvatuva-ka ena kena vakayagataki se vakatulewataki vakavinaka na qele kei na noda iyau bula;
- Laurai na nodra cicivaki bisinisi o ira eso era toso sara tiko ki liu ena buturara ni vakatubuilavo kei na veivakatoroicaketaki raraba;
- Soli vakasama kei na veiwasei ena vuqa na ka era sa vulica o ira na noda era sa toso vinaka tiko ena nodra sasaga.
- Vakaveikilaitaki ira na noda e tautauvata tiko na noda rai me rawa ni da veitalanoa tiko vakawasoma ka veivukei ena noda sasaga;
- Veivakararamataki ena so na ka esa tuvatuva-ka tiko kina na Matabose ni Qele Maroroi ka na veitokoni

tiko kina vei keda na itaukei ni qele.

E taleitaki sara vakalevu na sota oqo ka ni sa oti toka oqo e 16 na yabaki me qai caka tale e dua na veitalanoa vakaoqo ka wasei kina na italanoa ni bula kei na toso ki liu ni kawa iTaukei.

Oqo e vica na ka esa rawati mai na veitalanoa oqori ka me na tosoya yani na veiqaravi ena dua tale na itagede vou:

- Vakavinakataka na veimaliwai, veikilai kei na kila-ka me baleta na veika e dodonu me qaravi me baleta na nodra vakatoroicaketaki na itaukei ni qele.
- Vakavinakataka na veiqaravi ni TLTB ena ka sara ga era gadreva na itaukei ni qele;
- Laurai talega na veivuke eso ena taudaku ni Matabose ni Qele Maroroi ka rawa ni ra vakayagataka na itaukei ni qele;
- Laurai na cava e ivakatatao tiko ni toso ki liu me rawa ni vakatotolotaka na kena rawati na inaki ni sasaga;
- Laurai na nodra vakavulici na itaukei ni qele ena veika eso e dodonu me kilai ena cicivaki bisinisi vakamatavuvale se vakaitokatoka, mataqali se yavusa;
- Tokona tiko na ivakarau ni mamaroroi kei na vakatubuilavo vei ira na noda;
- Vaqarai eso na gaunisala vovou ni vakatubuilavo se vakaduri binisi e veiganiti kei na itaba gauna eda bula donuya.
- Vakaqacacotaki nai veiwekani vakacakacaka mai vei ira nai Taukei Ni Qele, na veitabana ni Matanitu kei na Matabose ni Qele Maroroi.

Ni oti na vasigalevu era a digitaki e vica me ra wasea na nodra I talanoa wili kina na nodra itekitekivu, nai naki ni nodrau tauyavu, ra tauyavu vakacava, na dredre era sotava, na bolebole e lako curumi kei na tagede e ra sa tiko kina e na gauna nikua. Sa dua dina na gauna vinaka ni ra bolelei nai taukei ni qele ena Yasayasa Vaka-Ra ni rawa ni valuti na bula dravudravua keda yavalata ka vakatoroicaketaka na noda iyau ena veisemati kina Matabose ni Qele Maroroi kei na veitabana ni matanitu ka ra na solia nai vakasala e na veika me muri.

O ira na veiwasei oqo e ra wili kina o ira era sa qarava tiko na musu kau, takivi ni qereqere, saravanua, susu ura kei na ika, veivakatoroicaketaki ni misini kei veivakatoroicaketaki e na qele (land subdivision).

Bau soli tale ga na gauna vei ira na veitabana ni matanitu me ra wasea na nodra veiqaravi kei veivakararamataki ena vanua cava e rawa ni vakavinakataki me vukea na vakatotolotaki ni veiqaravi. E levu sara na veika e ra vulica nai Taukei ni Qele vakabibi na katuba e dodonu me lako curumi me sotavi kina na nodra gagadre.

Veivakauqeti na Tui Labasa

Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

Esā vei vakauqeti na Turaga na Tui Labasa ka iliuliu ni Bose ni Yasana o Macuata o Ratu Jone Qomate me ra veisemati na iTaukei ni qele kei ira na daunibisinisi ena kena sagai me vakatoroicaketaki na nodra qele.

“Oqo na sala eda na rawa kina ni vakatoroicaketaki keda kina kei na noda qele mai noda vakararavi tu ga vakadua kina ilavo ni lisi.

“E dodonu meda veisemati kei ira na dau caka bisinisi me rawa kina nida wasea vata na ivakayaga ni noda iyau, ka sa dua talega na sala ni noda vulica na veimatailalai kece sara ni kena cicivaki vaka bisinisi,” e kaya o Ratu Jone.

E vakaraitaka talega o Ratu Jone ni sa rairai kena gauna vinaka oqo meda dau raica sara vakabibi na noda qele ni bera ni dau lisitaka.

“E dua na sala vinaka oqo na noda sema kei ira na

daunibisinisi me da wase vata na kena taukeni na bisinisi era dau mai dabe ena dela ni noda qele,” e kaya o Ratu Jone.

E tomana ka kaya ni da veisemati kei ira na dau caka bisinisi eda sa rawa talega ni da vulica mai kina e so nai walewale kei na ivakarau ni cicivaki bisinisi e matau.

“E rawa ni qai yaco e dua na gauna eda sa cicivaka ga vakai keda na noda dui bisinisi ka da sa sega tale ni vakararavi tiko vua e dua tale,” e kaya o Ratu Jone.

Era tomana ka kaya meda sa vakayacora tale eso na ivukivuki ni kena sagai meda rawaka vakalevu na itaukei mai noda iYaubula ka vakabibi na noda qele.

Ea vosa tiko o Ratu Jone ena gauna e vakayacori kina na Bose ni Yasana o Macuata e Nabubu e Namuka ena mua ni yabaki sa oti.

Veitalaci vei Poseci Bune
Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

Sa qai mai vakacegu vakadua e dua e buta vinaka ena veiqaravi ena matanitu kei na veivalenivolavola ni Matanitu o Viti ena veiyasai Vuravura.

Ea mai kacivi na nona bula o Poseci Waqalevu Bune, yabaki 77 ni oti e dua na tauvimate ka tarai ira ena nodra itikotiko mai Lautoka.

E nanumi o Bune ena nona vakaitavitaki koya sara tu mai vakabalavu ena veiqaravi duidui ena noda Matanitu.

E matalia nia a dua o koya ea tauyavu taka na valenivolavola ni Matanitu o Viti kina Matabose Levu kei

Vuravura (United Nations) e Niu Yoka mai Mereke.

Oqo ni oti saraga na nona tu vakataki koya o Viti ena 1970, ena yabaki vata talega oqo ea daunivakasala ni Matanitu kina Matabose cecere kei Europe (European Union). E 1987 ea a qai cabeta talega na itutu vaka Mata ni matanitu ko Viti kina matabose cecere oqo ka vakavalenivolavola e Brussels mai Belgium.

Ena 1990 e Vunivola kina ni Matanitu kei Tabacakacaka ni Matanitu (Public Service) ni bera ni qai laki vakadeitaki sara me Vunivola Tudei kina nodra valenivolavola na Turaga na iLiuliu ni Matanitu (Prime Minister).

Era a digitaki talega mera Vunivola tudei ni Saravanua ka vaka kina na tabana ni bula.

Ea gole e dua na ilakolako ni Matanitu kina nona reguregu ka vakayacori e Lautoka.

Ea liutaka na ilakolako oqo na iVukevuke ni Liuliu ni Matanitu o Manoa Kamikamica kei na nodra lewenivale na iliuliu ni Matanitu o Sulueti Rabuka.

E vakaraitaka nai lakolako ni Matanitu ni dua o Bune e a tutaka na kena cicivaki vaka vinaka na noda Matanitu ena gauna ni nona vakaitavitaki koya tiko kina.

Ena nona vosa o Luke Rokovada na jemeni ni tabacakacaka ni matanitu ea vakaraitaka kina na luluvu levu ni tabacakacaka ena nona sa mai takali na turaga oqo.

E kaya ni dua o Bune e vakilai vakalevu na veika e vakayacora ena dela ni gauna ni nona veiqaravi, ka sa na guiguilecavi dredre dina.

E tomana ka kaya ni dua o Bune e veiqaravi ena veitagede e cake ni Matanitu ka yaco sara kina lewe ni Bose Yaco.

E kaya o Rokovada nia tekivu o Bune ena itutu vaka Administrative cadet ena yabaki e 1966, ka totolo saran a nodra kabat acake na ikabakaba vaka cakacaka ena kena toso cake na nona itutu vakacakacaka, me yacova sara na Provincial Administrative officer ena 1972.

E kaya o Rokovada ni nona leqa o Bune e biuta tu mai e dua na vakatagedegede ka dodonu me da na dau raica tiko ena gauna ni noda veiqaravi me rawa nida na yacova yani.

Ea vosa talega ena gauna ni lotu o Vuniwai Tukaha Mua mai na isoqosoqo ni Vulioti mai Vulinituraga, ka vakacautaka na veika kece esa qarava rawa o Bune ena vuku ni nodra veitokani vaka isoqosoqo vulioti.

Ea qai lai laki vakadavori vakadua o Bune ena ibulubulu e Tavakubu mai Lautoka.

Tuva iTutu ni Vuli
Vakarautaka: Tabacakaka iTaukei

“Vinaka na gugumatua, vinaka na varorogo kei na vosota.

Ko ni na raica na nodrau marau na nomuni qase, me na vaka tiko oqo ena veigauna kece.”

Oqo na vosa ni vei vakayaloqataki ea cavuta na ivukevuke ni Minisita ni Veika Vaka iTaukei, Tovo kei na iYau Vakamareqeti, Ratu Isikeli Tuiwailevu ena soqo ni soli cocovi e Nailuva District School ena yasana Ra.

“Ra gone, ni kua na siga ni tatamusuki, era na vakadinadinataka kina na nomuni tubutubu na vua ni nomuni i tei,” e kaya o Tuiwailevu.

E tomana ka bolei ira era sega ni vakaicocovi ni sega ni dua na ka e dredre.

“Mo ni vakayaragitaki kemuni ga ena talairawarawa, na makutu ena vuli leseni kei na vakarorogo.

“Mo ni liaca tiko ra gone, na i naki levu ni nomuni vuli na nomuni tiko vinaka ena gauna sa bera mai,” e tomana o Tuiwailevu.

Ea rawata na i ulu ni covi e na koronivuli o Nailuva o Emali Mua, na goneyalewa ni koro o Nauria.

Era lewe 258 taucoko na gonevuli era vakarautaki ena Koronivuli ni tikina oqo.

Ena Nausori Primary School e Nausori era a vulagi dokai kina na iVukevuke ni Vunilewa ni Matabose o Josefa Toganivalu.

Na Sova ni Vuli.

Era a vakauqeti na murivuli ena Nausori Primary School me ra gone dau cakacaka ka dau vakarorogo.

Oqo ena nona vosa tiko na iVukevuke ni Vunilewani Matabose, Josefa Toganivalu ena nodra siga ni tauri vola na gone e Nausori.

E ra vakananumi na gone ni sega tale ni dua na isosomi ni cakacaka vinaka kei na cakacaka vakakaukauwa.

E kaya o Toganivalu ni ra na rawa ni yacova na tagede era sa tatadra taka tu, kevaka era sa tekivu bucina rawa tiko yani oqo na nodra vinakata.

E sivia e lewe 100 vakacaca na gone murivuli mai na Nausori Primary School era a tauri vola ena siga Lotulevu 30 ni Noveba, 2023.

Tarai Caka na Vale ni Bose
Vakarautaka: Tabacakacaka iTaukei

“Sa kena gauna oqo me cadra kina e dua na matanisiga ni vanua o Suva. Me isuvasuva ni vei qaravi ni Tabacakacaka iTaukei. Dei na vanua kei na kena itovo, ka noda salusalu na veilomani”.

Oqo na nona vosa ni veivakadeitaki na Turaga na Tui Suva, Sanaila Mudunavosa ena nodra ciqoma na kamunaga na ivakaraitaki ni sa tekivu tarai tale na yavu ni vale ni Bose levu vakaturaga e Draiba.

Ea vakayacora e dua na vei qaravi vakavanua na Tabacakacaka iTaukei vua na Turaga na Tui Suva ena siga enanoa, Vukelulu, 31.01.24.

Ena nodra ciqoma na kamunaga na Tui Suva e vakaraitaka ni sa vakaliuci na Kalou ena kena vinakati me vakavou ni vale ni Bose.

“Kemuni na qase ni vanua o Suva au sa mai ciqoma na kamunaga, kerea na veivagalalataki, me kua ni dua na mavoa se vakacalaka me yaco vei ira na tara na vale me baleta na yavusa, na yasana tinikava ena matanitu vanua e tolu,” e kaya o Mudaunavosa.

Ea tekivu na soqo oqo mai vua na iTalatala ni koronivuli ena Suva Grammar o Wilfred Regunamada ka wasea kina na takitaki vakayalo mai na Same 127:1.

“Kevaka sa sega ni tara na vale ko Jiova, Era sa oca wale ko ira era sa tara: Kevaka e sega ni vakatawa na koro ko Jiova, Sa yadra wale ko koya nai vakatawa.” Same 127:1 Na tara ni valenibose vou oqo e vakailavo taka na iTaukei Trust Fund Board ka qarava tiko na tara ni vale na Pacific Building Solutions.

NA MATA UNIT

Vale Ni Volavola Ni Tabacakacaka iTaukei
Vale Ni Matabose Ni Lavo Maroroi Ni Taukei
87 Queen Elizabeth Drive, Nasese
Talevoni: 7730 909 | Fax: 3305 115
Email: tab@govnet.gov.fj
Veilawa: www.itaukeiaffairsboard.com

iTaukei Affairs Board Na Mata Unit